

Historische Vereniging Den Dolder

Fietstocht langs plekken van oorlog en bevrijding in Den Dolder 2025

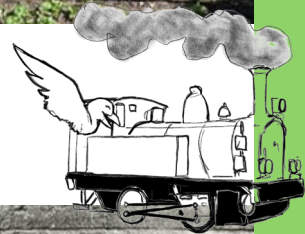
1. STATION

a. monument spoorwegstaking

Op last van de Nederlandse regering in Londen breekt op 17 september 1944 een staking uit onder het personeel van de Nederlandse Spoorwegen. Door het treinvervoer te ontregelen hoopt men het Duitse leger in de problemen te brengen en zo de opmars van de geallieerden te ondersteunen.

Op 17 september 1945 bij het station in Den Dolder is een monument onthuld. De tekst op de gedenksteen: **"Ter herinnering aan de spoorwegstaking van 18 september 1944 tot 8 mei 1945."**

b. monument Pierre Roels

Hierop staat: '1940-1945 Ter nagedachtenis aan de gevallen Pierre M. Roels'. De spoorwegman Pierre Maurice Roels komt op 8 maart 1944 bij een bombardement om het leven. Hij is dan zestig jaar.

2. MONUMENT OP HET STILLE HOFJE AAN DE PLEINESLAAN

Het Stille Hofje is de historische begraafplaats van Den Dolder sinds 2 februari 1904. Het ligt in het bos achter de huizen van de Pleineslaan. U vindt de toegangspoort (zwart hek) tussen de huizen met de nummers **66 en 68**. Twaalf patiënten van de Willem Arntszhoeve zijn hier in november 1944 begraven. Een gedenkteken ontbrak. Op 4 mei 2007 is alsnog een steen met hun namen en data geplaatst.

3. TWEE BUNKERS IN HET PLEINESBOS – 'BUNKERBOSJE'

Aan het eind van de Pleineslaan in het bos van het Utrechts Landschap liggen nog twee bunkers die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog. Begin 1943 plaatst de bezetter daar vliegtuigafweergeschut, FLAK genaamd (**F**lieger **A**bwehr**K**anonen). Zo beschermen ze het vliegveld Soesterberg tegen geallieerde bombardementen. Loop over het verharde pad dat toen ook aangelegd is om de ca 5 ton geschut en de munitie te kunnen vervoeren.

Van de zes Flak-stellingen zijn nog twee bunkers te zien. Deze dienen om de munitie te bewaren. De Flak zelf stond op hoge, gecamoufleerde houten stellingen. Die zijn er niet meer natuurlijk. Meer weten? Stichting Legerplaats Soesterberg heeft nog meer verhalen en foto's.

4. MONUMENT SOESTDIJKERWEG

voor de gefusilleerde mannen aan de Soestijkerweg ter hoogte van het perceel nummer 8 (pad naast toegangsweg van de camping Prinsenhof)

Tien mannen worden 's morgens vroeg op 5 april 1945 geëxecuteerd. Volgens de rapporteur van de ondergrondse inlichtingendienst is de executie vermoedelijk bedoeld als represaillemaatregel voor een overval op twee SS'ers een week eerder in die omgeving. Een SS'er wordt daarbij gedood en de ander zwaar gewond. Dit zijn de namen van de zgn. Toteskandidaten: gevangenen die zonder vorm van proces kunnen worden gedood. Zij worden vroeg in de ochtend per bus vervoerd vanaf de gevangenis het Wolvenplein in Utrecht.

- Antonius Cornelis Joseph Brinkhof, geboren in De Bilt op 22 augustus 1908, wonend in Utrecht
- Johannes Hendrikus Brinkhof, geboren in De Bilt op 8 juni 1895, wonend in Utrecht
- Gerrit Dekker, geboren in Utrecht op 17 mei 1926, wonend in Utrecht
- Antonie van der Hoek, geboren in Den Haag op 23 december 1897, wonend in Maarssen
- Johannes Jonk, geboren in Leiden op 23 februari 1895, wonend in Leiden
- Hendrikus Kemp, geboren in Haarlemmermeer op 7 juni 1910, wonend in Amsterdam
- Henri Johan Koningsberger, geboren in Blokzijl op 11 februari 1924, wonend in Amsterdam
- Jan Kouw, geboren in Asperen op 25 juni 1892, wonend in Leerdam
- Hendrik Willem Loddema, geboren in Haarlemmermeer op 21 augustus 1913, wonend in Nieuwer Amstel
- Rinke Vos, geboren in Amsterdam op 24 januari 1922, wonend in Amsterdam

Meer informatie op het informatiebord van het Geheugen van Zeist bij het hek. Jaarlijks is er op of rond 5 april een herdenking met schoolkinderen, nabestaanden en afgevaardigden van Dolderse organisaties en gemeentebestuur Zeist.

5. MONUMENT 'DE WOLK' VAN CHRISTOPH SEIFFERTH (VIJVERHOF/ DOLDERSEWEG)

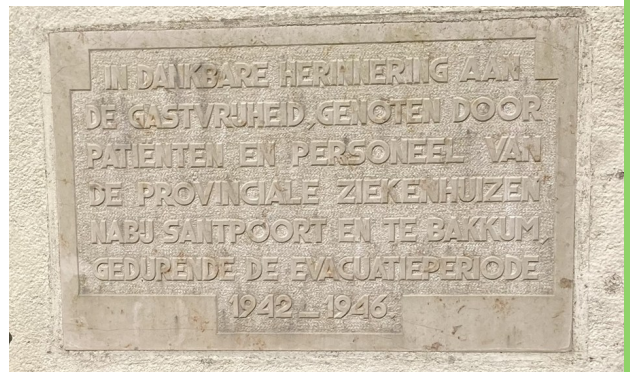
Tijdens de Tweede Wereldoorlog verblijven psychiatrische patiënten onder erbarmelijke omstandigheden op de Willem Arntsz Hoeve in Den Dolder. Tot 2017 (!) is er nog maar weinig bekend over de oorlogsjaren op de Willem Arntsz Hoeve. Cecile aan de Stegge en Marco Gietema doen jarenlang onderzoek. Het blijkt dat 1128 mensen door verwaarlozing en onder erbarmelijke omstandigheden zijn gestor-

ven. Tijdens razzia's worden 35 (joodse) patiënten opgepakt en gedeporteerd, slechts 1 keert terug. Omdat het bijna zeventig jaar duurt voordat meer duidelijk wordt over het lot van deze mensen, worden zij ook wel de 'vergeten slachtoffers' genoemd. Op het monument staat te lezen: "Zij stierven als sneeuw voor de zon. 1943 – 1945" Elk jaar op 4 mei vindt hier een plechtigheid plaats.

Bekijk ook het informatiebord dat aan de weg staat. De QR-code geeft nog veel meer informatie, ook over de slachtoffers.

6. BEDRIJFSGEBOUW WA HOEVE

Op de gedenksteen aan de zuidzijde van dit gebouw (naast de vroegere Kapel) staat: "***in dankbare herinnering aan de gastvrijheid genoten door patiënten en personeel van de provinciale ziekenhuizen nabij Santpoort en te Bakkum gedurende de evacuatie-periode 1942-1946***".

Er komen hier maar liefst 800 patiënten uit inrichtingen in de kuststreek; Santpoort en Bakkum. Hun onderkomen moet wijken voor de aanleg van de Duitse Atlantikwall. Ziekten en honger verspreiden zich snel door de enorme overbevolking: van 902 naar 1600 patiënten. Toch spreekt men van 'dankbaarheid'...

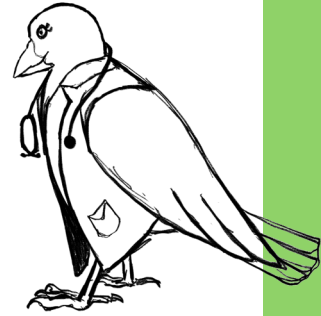
7. WILHELMINA VAN ESSENLAAN

Wilhelmina van Essen werkt van september 1941 tot mei 1951 als reserve-geneeskundige voor de Willem Arntsz Stichting. Ze is erg betrokken bij haar patiënten. In 1943 weigert de geneesheer-directeur van de Willem Arntsz Hoeve in Den Dolder, dr. Engelhard, informatie over Joodse patiënten te verstrekken aan het Duitse bestuur in Nederland. Het Duitse bestuur besluit daarop dat het nieuwe, Duitsgezinde regentencollege van de Willem Arntsz Stichting de informatie maar moet leveren. Vijf artsen zijn het daar niet mee eens.

Op 19 januari 1943 diene Engelhard, Boswijk, Van der Hoeven, Meyling-Hylkema en Van Essen hun ontslag in. Om hun patiënten niet te dupezen zijn ze bereid te blijven werken totdat er geschikte vervangers zijn gevonden. Het regentencollege eist intrekking van hun ontslag, maar de artsen weigeren dat. De crisis komt tot een hoogtepunt op 2 februari 1943 als zeventien Joodse patiënten op het terrein worden weggevoerd. Engelhard, Van der Hoeven, Boswijk en Van Essen worden opgepakt en zitten voor hun verzet een maand in de gevangenis. Zij zijn een moreel kompas in tijden van chaos.

Jaren later wordt in Den Dolder een straat naar de vier moedige artsen vernoemd. Vanaf 30 augustus 2020 staat ook op het naambord van Wilhelmina van Essen genoemd: 1898-1953 Geneeskundige Willem Arntsz Stichting; zat in W.O. II gevangen vanwege haar verzet.

8. DR. BOSWIJKLAAN

Dr Jan Boswijk is een van de vijf directieleden die Joden verborgen houden in de Willem Arntzhoeve. Bij een razzia wordt hen opgedragen de joden aan de bezetter uit te leveren. Na hun weigering worden ze alle vijf opgepakt en vastgezet in Amsterdam en Vught. Dr. Boswijk wordt daarna afgevoerd naar Dachau. Omdat hij als arts een betere positie in het kamp heeft, weet hij velen te helpen.

Na de bevrijding is hij teruggekeerd maar al twee jaar na de oorlog is hij overleden. Zie voor het uitgebreide verhaal over deze bijzondere dokter: Het leven van Dr. J.C. Boswijk, Hoogezand, Den Dolder, Vught, Dachau, Den Dolder.

(historischeverenigingdendolder.nl/publicaties: april 2020)

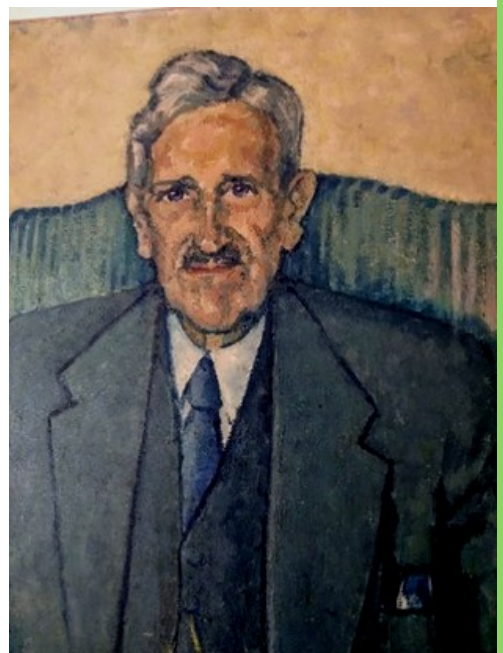
9. DR. VAN DER HOEVENLAAN, DR ENGELHARDLAAN

Nog 2 straten zijn vernoemd naar de artsen die in de oorlog vasthouden aan hun principes. Dr Van der Hoeven wordt later vooral bekend vanwege de Van der Hoeveklinieken die hij opricht.

Dr Engelhard zegt tegen de bezetter en zijn directie o.a.: 'Ik ben hier aangesteld voor het welzijn van mijn patiënten, niet om uw administratie te doen.'

Zij weigeren de namen van de Joodse patiënten te geven en worden daarvoor gestraft.

Na de oorlog wordt dr Engelhard in ere hersteld als geneesheer-directeur. Als dank voor het einde van de oorlog schenkt hij de muziekvereniging Excelsior geld voor nieuwe instrumenten. Hun instrumenten (koper!) zijn natuurlijk verdwenen in de oorlog. Als dank heet die Dolderse muziekvereniging tot op de dag van vandaag: muziekvereniging Dr Engelhard.

10. DANSSCHOOL DIRK VAN DE WETERING

Baarnseweg 49; herdenkingssteentje (bij het tuinmuurtje);
Steentje geplaatst in 2021 door het Geheugen van Zeist.

Hier is in de jaren '30 en begin jaren '40 van de vorige eeuw een danslokaal. In de loop van de oorlog wordt de Duitse bezetting steeds grimmiger en in 1944 is dansen verboden. Voor de toenmalige eigenaar van dit danslokaal, Dirk van de Wetering, loopt dat slecht af.

Op zondag 30 juli 1944 doet de gewapende NSB-ordedienst, de zg. Landwacht, een inval in zijn danslokaal. Die middag zijn er ongeveer 100 mensen, mannen en vrouwen aanwezig. Er wordt gedanst, geschaakt en gesjoelbakt. Op een gegeven moment gaat het gerucht dat de Landwacht patrouilleert en dat betekent gevaar. Iedereen verlaat de dansruimte, maar het is al te laat: de gewapende Landwachters drijven iedereen weer naar binnen. Eén van die Landwachters is dokter Keulemans, een NSB-er die sinds 1942 directeur is van de W.A.-hoeve. De Landwacht eist van bezoekers een verklaring dat er gedanst is die middag, maar zij houden vol dat zij enkel gesjoeld en geschaakt hebben. Dit geloven de Landwachters niet, waarop zij een paar mannen dwingen als kikkers over de vloer te springen, zo vertelt mevrouw Van de Wetering na de oorlog. Daarna worden vijftig mannen gearresteerd en overgebracht naar het politiebureau in Zeist. Vijf van hen worden uiteindelijk naar Duitsland gestuurd om daar dwangarbeid te verrichten, onder wie ook de eigenaar van de dansschool. Hij maakt als enige van deze vijf de bevrijding niet mee. Bij gevechtshandelingen in Frankfurt am Main verliest hij zijn been; later sterft hij in Duitsland aan dysenterie.

11. BEVRIJDINGSBANK EN VRIJHEIDSBOOM

Dolderseweg, hoek Hertenlaan

Door het Comité tot opbouw van Den Dolder en Bosch en Duin en de Oranjevereniging in Den Dolder wordt uit dankbaarheid en vreugde over de bevrijding van Nederland, de terugkeer van koningin Wilhelmina en de wederopbouw van het zwaar getroffen Den Dolder, op de hoek van de Dolderseweg en de Hertenlaan-West een monumentale bank geplaatst.

In de rugleuning van de bank is een plaquette gemetseld, waarop te lezen staat 'Ter herinnering aan de bevrijding van ons land, 5 Mei 1945'.

Op een kleinere gedenksteen aan de linkerkant staat 'Aangeboden door de bewoners van Den Dolder en Bosch en Duin aan de gemeente Zeist, 30 Augustus 1945'. Op die dag wordt het monument aan het gemeentebestuur in de persoon van de burgemeester overgedragen. In het besluit van 28 juli 1945 waarbij het gemeentebestuur de schenking van de bank aanvaardt, staat '*dat deze bank een sieraad zal vormen in die omgeving*'.

Het monument is gemaakt van natuursteen, baksteen en chamotte en in 2016 gerestaureerd. In 2019/20 is het omringende groen vernieuwd.

Sinds 30 augustus 2020 staat achter de bank ook een *amberboom* in het totaal gerenoveerde perkje. Op het bordje staat: Deze boom is op verzoek van de Historische Vereniging Den Dolder geplant door de gemeente Zeist. Hij vervangt de vrijheidsboom die op 30 augustus 1945 werd aangeboden door de bevolking van Den Dolder en Bosch en Duin. Het is onbekend wat voor soort boom dat was die op een onbewaakt ogenblik gerooid is. Deze nieuwe vrijheidsboom is een amberboom (Liquidambar Styraciflua). Met zijn oranje bladeren in de herfst mag hij terecht een oranje vrijheidsboom genoemd worden. Ingewijd en toegezongen op 30 augustus 2020 ter ere van 75 jaar bevrijding (zie foto: coronaproof!)

Zie ook het informatiebord van het Geheugen van Zeist bij de bank.

12. HERDENKINGSSTEENTJES INDEN-REISS, INDEN EN SCHEPS

Steentje geplaatst in 2021 door het Geheugen van Zeist.

Even buiten Den Dolder aan de Baarnseweg 36 (Bosch en Duin) liggen twee herdenkingssteentjes in het trottoir: voor het echtpaar Inden-Reiss en Scheps. Dirkje - van Luthers, reformatorische gezindte - werkt in de manufacturenwinkel van de (katholieke) familie Inden. Door hun huwelijk op 19 januari 1920 verliest Theo alle contact met zijn ouders. In WO II zit het echtpaar in het verzet. Als Theo op een dag niet terugkomt van een tocht naar Amsterdam, vreest men het ergste. Hij is inderdaad opgepakt en ondervraagd. Op de vraag waar hij woont, zegt hij: Baarnseweg 36 in Zeist. Het duurt een tijd voordat men doorheeft dat dat huis in Den Dolder ligt... Precies lang genoeg voor de gewaarschuwde Dirkje om in het bos kuilen te graven. In de avondschemer staat ze klaar om de Duitsers te ontvangen. Die vinden helemaal niets en vertrekken weer.

Johannes Hermanus Scheps,
1900 - 1980,
roepnaam "Scheps".
Hij streed tegen de bezetter
door middel van het woord.
Vormde met het echtpaar
Inden-Reiss een verzetskern.

Dirkje Inden-Reiss
1887 - 1981
Theo Inden
1898 - 1974
Verzetstrijders en jodenverrijers
Vormden met J. H. Scheps
een verzetskern.

Theo wordt vrijgelaten. In het huis zaten Joden ondergedoken en in de tuin en in het bos had ze wapens, vervalste documenten, persoonsbewijzen, verboden lectuur en radio's verborgen!

Hun vriend en geestverwant J.H. Scheps heeft ook een straat, in de verzetswijk in Zeist. Het echtpaar en Scheps wonen een leven lang bij elkaar. Scheps (zijn voornaam werd nooit gebruikt) heeft in Den Dolder een uitgeverijtje 'Op korte golf' waar hij anti-Duitse brochures drukt. Met een bakfiets vent hij deze uit. Hij richt in 1982 de Stichting Inden-Reiss Fonds op. De prijs die deze Stichting beschikbaar stelt, is bedoeld voor leerlingen van het voortgezet onderwijs die hun opvatting over het onderwerp dictatuur of verzet op schrift stellen of hiervan een visuele uiting maken en wordt jaarlijks uitgekeerd.

BRONNEN, MEER LEZEN EN MEER DOEN

Deze informatie is natuurlijk toegespitst op het rijden van een interessante fietstocht. Voor veel meer informatie en verdieping: kijk op de websites van het Geheugen van Zeist en de Historische Vereniging Den Dolder. Leden van de historische vereniging Den Dolder ontvangen 4 x per jaar de Kroniek waarin tal van Dolderse verhalen worden opgenomen. De 10 nieuwsbrieven zijn gratis. Lees vooral het boek Vergeten Slachtoffers van Cecile aan de Stegge en Marco Gietema, uitgeverij Boom. Zij vertellen niet alleen het drama op de Hoeve maar ook de verhalen van bv Inden-Reiss en Van de Wetering.

Bewaar deze fietstocht voor mooie dagen. Natuurlijk hoeft u niet de hele tocht in 1 dag te doen: bekijk het kaartje voor een route naar uw wens. Exacte plaatsbepaling van de diverse adressen vindt u bv op google maps.

Vindt u het leuk als we deze tocht als excursie aanbieden? Laat het me weten. Mail Petra Koek op mpkoek@ziggo.nl.

COLOFON

- Samenstelling en tekst: Petra Koek – Den Dolder – aangepaste fietstocht ter gelegenheid van 80 jaar bevrijding- mei 2025.
- Foto's: Historische Vereniging Den Dolder en Geheugen van Zeist.
- Vormgeving: Gera Hoogland - www.loods21.nl
- Duifjes: Anouk van der Meer - [@anoukvdmillustratie](https://www.instagram.com/anoukvdmillustratie)

www.historischeverenigingdendolder.nl

www.geheugenvanzeist.nl

Historische Vereniging Den Dolder

GEHEUGEN VAN ZEIST